

podobe . . . izraz panteističnih hotenj bitja ne govoriyo o kakšnih schopenhuerjevskih ali nietzschejanskih načelih volje onstran dobrega in zlega, marveč izpričujejo humanistični protest proti atomski bombi, hotenje po bivanju, ki se hrani z grozo nebivanja: ne kakšen germanski voluntarizem, marveč *obstane*. *Pesmi* tega epa, grajene po nekakšni ars poetici dantejevskega navdiha, se ne zanimajo za tradicionalne meje umetniških zvrsti in podobno kot pri poeziji *Lászla Nagya* pretaplajo vase prvine lirike, epike in dramatike tako, da pesnitev ohrani svojo prvotno liričnost. S tehniko montaže se izoblikuje svojevrstna narava besedila, »spajanje petja«; lahko sprejme vase besedila iz davnine, mite, ljudske reke, zarotivene pesmi, rekla, poganske in krščanske molitve, v njem dobi svoje mesto vizija. »Dolga pesem« *Lászla Nagya* in *Ferenca Juhásza* s pestro rabo vseh teh uglasbenih prvin, z njihovim premikanjem predstavlja velikopotezno, dinamično zgradbo na ravnini večglasja in celovitosti.

Če se odpovemo obravnavi številnosti variacij in skušamo, raziskovaje zgradbo teh pesmi, prikazati ob »dolgih pesmih« njihovo nasprotje, moramo omeniti takšne izvrstne predstavnike nove madžarske lirike, kakršni so *János Pilinszky*, *Ágnes Nemes Nagy* in *Dezső Tandori*. Ti ne negujejo enakih pesniških oblik in tudi njihova pesniška raven ni enaka, vendar je v njihovi liriki najti takšna prizadevanja, ki so ustvarila strukture, nasprotno »dolгим pesmim«. Zanje pomeni pesništvo predvsem dokončno zgoščevanje, maksimalno zgoščenost, zaprte, zaključene oblike. Pri srcu jim je aforistično pisanje, epigramatično izražanje. Prikazujejo mejne položaje bivanja, skrajnostne situacije, osamljenost, občutek razkroja, tesnobne konflikte. Njihovih pesmi ni mogoče šteti za drobce s posameznikove pesniške poti; o tem pričajo morebiti najbolj popolni primeri modela pesmi, štirivrstnice *Jánosa Pilinszkyja*, ki so celovit odraz pesnikove podobe sveta, pesnika, ki se je na osnovi krščanskega nauka o trpljenju, žrtvovanju in usmiljenju soočil s spomini na nečloveškost. Ena izmed ocen prav ob vrednotenju poezije *Pilinszkyja*, *Tandorija* in *Nemeseve* opozarja na katastrofizem, ki je značilen za češko in poljsko književnost, katastrofizem, ki v pesmih spregovori o ogroženosti človeka našega stoletja, o minuli vojni, o grozi taborišč smrti.

Naš izbor in pričujoči kratki sestavek nikakor ne želita biti sodba o ustvarjalcih današnje madžarske lirike. Tudi navedeni prerez ni popoln, saj smo tokrat o najznačilnejših ustvarjalcih današnje madžarske poezije lahko dali le okviren prikaz, saj bi popolnejši pregled presegel prostor, ki nam je bil na razpolago.

Gyula Illyés (1902)

HVALNICA
ŽENSKAM
(Odlomki)

Niti kamni niti kovine.
Ne, kar je *odporno proti času!*
Marveč trstičje, skorja in ločje.
Ne pristaši obljub o večnem
življenju. Ne, kar je izmerjeno.

Marveč kar se zlomi in kar popusti,
je postalo ugovor:
zemlja, trava in šašje.

Kar se po dejanju prècej izgubi.

*

Niti kamni niti kovine.
Ne asirski, sumerski stebri,
s stopali obročkajoč tisočletje.
Ne bazaltove strehe piramid.
Marveč drevo, praprot, suho listje,
ki prikimavajo iz daljave.
Ne, kar je čvrsto,
marveč kar je pletljivo, tkalno,
kar v delavne roke
zre s pasjim pogledom —

Že zdavnaj, zdavnaj
pred slehernim bogom —

*Zakaj kdor si želi ohraniti življenje, ga bo zgubil,
kdor pa ga je pripravljen zgubiti, si ga bo ohranil.*

*

Predlog

Niti vajeti niti zvenenje,
marveč ročaji na košarah,
in ne bolehanje, ogrevanje,
marveč venec koral okrog vratu
in stoli, ki obkrožajo ognjišče,
ne viharji, žrebci, zmagoslavja zven,
marveč udarci sitastega vetra,
ko se moka zgosti,

marveč pogledi brez besed
izza zaves na zimskih oknih,
niti snežniki, ledeni prepadi,
marveč pentlje ročnih del,

še ob nedeljah poganjajoče votke,
 marveč dojenčkov plapolanje,
 marveč potočki kramljajoči,
 niti ukaz: Na juriš! ali K molitvi!
 Marveč obrnjena blazina.

S PREDMETI S predmeti sem ostal. Za konec
 z njimi bom spregovoril, če bom
 še govoril. Prek njih človeštvo
 lahko bo brez glasu k meni prišlo.

Še do osemdesetega leta
 napredni zvijači ne odraste.
 V ume ste zorele tisočletja,
 odkrito govorite, sekire, lopate.

Hvala bodi za prijaznosti,
 ki na tem mračnem jih planetu najdem,

za stisk roke, ki mi ga vi,
 sekire, vrči, kljuke nudite!

MOLČE Jesenska kaplja, čista kot izvir
 polzi navzdol raz črno vejo,
 trepeče, se redi, blešči
 želi spregovoriti, kot tvoje oči,
 kadar se zasolžijo.

Prepolna padla
 je na tla,

besede ni od sebe dala
 ne znamenja.

Tudi za tolikanj
 vem danes manj.